

ABSTRACTS

ONSDAG DEN 24. AUGUST 2022

STED: KØBENHAVNS UNIVERSITETS FESTSAL, FRUE PLADS 4, 1168 KØBENHAVN K.

15.30-16.30: KØBENHAVNS UNIVERSITETS FESTSAL

1. KEYNOTE: MARTIN MULSOW

IS WEALTH RIGHT OR WRONG? THE ILLUMINATI ORDER AND CRIMINAL LAW REFORM IN LATE 18TH CENTURY GERMANY

There are many controversial views about the secret society of the Illuminati. Did they want political overthrow? Or were they only moderately reformist? In reality there existed great differences between the individual local groups of the order. The lecture will focus on the Illuminati group of Erfurt, whose activity is very well documented through minutes, letters and lectures. It consisted partly of lawyers, who dared to go a long way with their opinions in the secret documents, much further than they publicly stated. They blaspheme in a downright militant manner about the mentality of the rich merchants and call for a reform of criminal law that takes into account the constraints of the poor population. Theft out of poverty should not be considered as a crime, but as a reminder to the city to distribute its funds more fairly. The lawyers are influenced by the Erfurt hunger crisis of 1771; they are at the same time schooled in Beccaria, but also in an Origenist theology of goodness. Thus, the Illuminati order shows itself to have been a protected space for discussion, in which political ideas could thrive that were not yet possible in public.

TORS DAG DEN 25. AUGUST 2022

STED: KØBENHAVNS UNIVERSITET, EMIL HOLMS KANAL 2, 2300 KØBENHAVN S.

09.00-10.10: LOKALE 1 (21.0.47))

RIGHTS AND WRONGS IN POLITICS AND HISTORY – AND ON STAGE

Chair: Søren Peter Hansen

Sara Ekström: *Rätt och fel styrande. Liberala maktdiskurser i relation till nationella kulturprojekt i Sverige 1772–1792.*

Under den nordiska 1700-talskonferensen skulle jag vilja presentera mitt avhandlingsprojekt. Min avhandling handlar om diskurser om styrande och den mänskliga naturen som aktualiserades under sent 1700-tal. Jag undersöker tre nationella projekt i Sverige under Gustav III:s tid: Vasaorden (1772), Nationella dräkten (1778) och Svenska Akademien (1786) genom att studera tekniker för styrning och subjektsskapande – eller snarare idéer och diskurser om tekniker för styrning och subjektsskapande, någonting man kan kalla för regeringskonst. I min analys är jag inspirerad av Foucaults begrepp governmentality. Governmentality beskriver dels ett historiskt specifikt genombrott vid mitten av 1700-talet för en typ av maktutövning som man kan kalla liberal eller protoliberal, och dels beskriver det ett sätt att tänka kring styrning. Jag tar också hjälp av forskningsfälten om känslöhistoria och om nationell identitet. I avhandlingen undersöker jag hur den mänskliga naturen problematiserades i styrning under Gustav III:s tid. Man försökte inte arbeta emot begär och känslor, som sågs som naturliga mänskliga drivkrafter, utan i de olika projekten försökte man istället kanalisera och använda dessa drivkrafter så att styrandet skulle vara så effektivt som möjligt. På så sätt konstruerades inte rätt och fel i styrandet som moraliskt rätt eller fel, utan som vetenskapligt rätt eller fel utifrån ekonomiska och filosofiska teorier om hur människan fungerar – en förändring gentemot tidigare tidsperioder, menar jag. På så sätt vill jag i avhandlingen undersöka liberalism på ett annat sätt, genom att visa att en enväldig suverän kunde plocka upp element som man kan kalla för liberala i sin styrning. Gustav III använde sig av upplysningsidéer, inte bara som inspiration till reformer eller som en del av ett identitetsbygge som upplyst monark, utan också som ett verktyg för att teoretisera kring effektiv styrning av befolkningen.

Emil Nicklas Johnsen: *Elendighetens stygge verksted. Fremstilling av urett, feil og laster i Niels Ditlev Riegels (1755-1802) historieskriving.*

De siste tiårene av 1700-tallet var det uavklart hvilke roller en historiker kunne ha i offentligheten. Ja, hvilke retningslinjer fantes det til forfatteres, og blant dem historikeres,

bruk av offentligheten? Hvordan ble roller og forventninger skapt gjennom praksis?

Historikeren Niels Ditlev Riegels (1755–1802), som var en av de mest produktive og kontroversielle historikerne på slutten av 1700-tallet, hevdet at ”Historieskriveren tror at Mennesket kan af sine afdøde Brødres Feil og Dyder veiledes til det bedre.”

Historieskriveren var her ham selv, og her er det ikke historien som er livets læremester, *magistra vitae*, men historikeren. Han ville bruke historieskriving til å forbedre verden, formidle gode og dårlige eksempler. I dette innlegget vil jeg fokusere på feilene, lastene, uretten og mishandlingen som Riegels finner i sine historiske undersøkelser. Jeg vil undersøke diskutere noen eksempler på hvordan Riegels fremstiller det han mener er eksemplarisk dårlige konger, hvordan han portretterer syndebukker og lager skurkebilder, enten det er kongene selv eller noen andre, som får skylda for at utviklingen har gått i feil retning, eller urett har blitt begått. Hvilke hovedtrekk finner vi i historikeren Riegels’ fremstilling av urett, laster, feil? Og gikk disse strategiene på akkord med idealer og forventninger til en som publiserte skrifter offentlig på slutten av 1700-tallet? Hva bestod normbruddet i? Hva gjorde i såfall Riegels galt?

Marie-Christine Skuncke: *A Murdered Merchant and a Priestess Breaking her Vows: Rights and Wrongs on the Swedish Eighteenth-Century Stage.*

Rights and wrongs – on the ethical, religious, legal and political levels – are a powerful source of drama. In two examples from the Swedish eighteenth-century stage, I shall explore the entangled transformations of rights and wrongs as literary texts travelled across Europe. My first example is from spoken drama and the domestic sphere. The tragedy *The London Merchant* (1731) by the Calvinist George Lillo is a tale of moral edification: the murder of the merchant Thorowgood leads the apprentice George Barnwell and his seductress, the prostitute Millwood, to the gallows. Still, Millwood is allowed a certain heroic stature in her uncompromising indictment of the male sex. A close Swedish translation was performed by private companies in Göteborg and Stockholm in the 1760s. When the ‘London Merchant’ theme again reached Stockholm spectators in 1792, it was through an adaptation of a drame by the French Enlightenment writer Louis-Sébastien Mercier. With his belief in the basic goodness of mankind, Mercier made the seduced youngster refrain from murder at the last moment. In the Swedish adaptation, *Den Förförde Ynglingen*, the seductress became a comic figure. The declared moral purpose was blurred. My second example is from grand opera and the sphere of the state. Based on the novel *Les Incas* by the French philosophe Marmontel, *Cora och Alonzo* was staged in 1782 for the inauguration of Gustav III’s Opera House in Stockholm. The Sun priestess Cora faces a death sentence for breaking her vow of chastity. Her lover, the Spaniard Alonzo, persuades the Peruvian king to abolish the barbaric religious law. Marmontel targeted the French Catholic Church with its convents – but there were no convents in Protestant Sweden. Nor is there any trace in the opera of Marmontel’s criticism of European colonialism. The Swedish work eulogized the enlightened legislator, personified by King Gustav III.

09.00-10.10: LOKALE 2 (21.0.49)

RETT OG URETT I LARVIK GREVSKAP

Chair: Nan Gerdes

Bjørn Bækkelund: *"Hvorledis vi bliver medhandlet udj dette Grevskab" – om Larvik grevskap, undersåttene og skogen.*

Larvik grevskap ble ”erigert” i et miljø med andre økologiske, økonomiske og samfunnsmessigeforutsetninger enn de sørskandinaviske grevskapene. Da stattholder Ulrik Fredrik Gyldenløve i 1660-årene kastet sine øyne på den konkursrammede Lange-familiens eiendommer i Brunla len, et areal på snaut 1 000 kvadratkilometer i søndre del av Vestfold fylke, var det ikke et jordbruksland skap som ble dyrket av livegne bønder han så. I dette landskapet lå det største økonomiske potensialet for en godsbesitter i annen virksomhet – i trelast- og jernvareproduksjon. Jernmalmen måtte riktignok hentes fra en annen region, men Brunla len hadde de andre faktorene som skulle til for å produsere trelast og jern: Rennende vann og skog. Den lille byen Larvik lå ved kysten, på et sted der to viktige vassdrag møtte hverandre med noen få hundrede meters mellomrom. Elvene rant gjennom skogsbygder, og oppdriften i det rennende vannet kunne transportere skurtømmer og kullved ned til kysten. Ett av vassdragene hadde til og med 20 meters fall den siste kilometeren før vannet nådde kysten. Her var det energi å hente til drift av både jernverk og sagbruk. I tillegg fantes det en befolkning som kunne settes i godsbesitterens tjeneste. I 1671 ble Gyldenløve og hans etterkommere til overhoder for Larvik grevskap, som omfattet byen Larvik, ladestedet Sandefjord og fire rurale prestegjeld. Med grevestatusen fulgte det eksklusive rettigheter, som ble supplert med privilegier som var knyttet til sagbruks- og jernverksdrift. Grevene, som bodde i København, fikk en innflytelsessfære på 5-6 000 kvadratkilometer i Norge. Dette utløste interessekonflikter med andre næringsaktører i det nevnte området, og det fikk betydelig innflytelse på livene til de menneskene som bodde i Larvik grevskap og ovenforliggende skogbygder. Seminarinnlegget kommer til å handle om forholdet mellom greven og det betjentkorpset som forvaltet verdiene fra skogene på den ene sida og lokalbefolkningen på den andre. Her oppsto det stadig spenninger mellom det grevene og deres representanter, med referanser til kongelige privilegier, fant rett og galt, og hva undersåttene i grevskapet oppfattet som akseptabelt og mulig i sitt strev for å brødfø seg og sine.

Anita Wiklund Norli: *Birkejurisdiksjonen i Larvik grevskap i Norge.*

Da grevskapet ble opprettet og gitt i len til grev Ulrik Fredrik Gyldenløve i 1671, ble det samtidig utskilt som eget rettsområde der greven fikk utstrakt juridisk myndighet. Han fikk hals- og håndsrett, samt rett til inntektene av sikt og sakefall i hele det tidligere Brunla amt og i byen Larvik.

I privilegiene ble det presisert at greven hadde privilegium til å beskikke så mange rettsbetjenter som han fant nødvendig. Greven fikk selv innsette hele Larvik bys øvrighet, men det skulle søkes om kongens konfirmasjon. På birketinget skulle det selvsagt dømmes etter gjeldende lov i Norge. Etter at kongen ved innføring av eneveldet i 1661 hadde fått øverste både lovgivende og dømmende makt, var loven den eneste gyldige rettskilden.

Alle innbyggerne ble underlagt grevens myndighet, en myndighet som var helt ny i norsk sammenheng. Larviks-greven hadde en juridisk myndighet som er sammenlignbar med den som var gjeldende for danske gods. Det er den danske godsjurisdiksjonen, der godseierne hadde juridisk myndighet over godset sitt, som er modell for denne ordningen. Greven av Larvik ble faktisk gitt enda videre myndighet enn de danske godseierne, i og med at han fikk birkejurisdiksjon over et helt område som tidligere hadde utgjort et amt.

Ordningen av rettsvesenet i grevskapet satte klare rammer og betingelser for livsførselen til innbyggerne. Bare en liten del av befolkningen kom i kontakt med rettsvesenet, men tingbøkene er likevel en kilde til kunnskap om hvordan samfunnet fungerte. Her får vi mulighet til å glimtvis danne oss et bilde av samspillet mellom øvrighet og lokalbefolkning. Ved å løfte fram noen av sakene som ble ført for tinget, vil det bli kastet lys over hvilken betydning rettsordningen i grevskapet og lovgivningen på 1700-tallet hadde for beboerne i det som nå er søndre del av Vestfold.

Anne Svånaug Blengsdalen: *Privilegerte musikanter og spillemenn i grevskapet.*

Etter en bryllupsfeiring på gården Åserum i Hedrum i 1734, ble både vertskap og spillemennene som hadde sørget for musikken, stilt for retten. Anklager var grevskapets eneste grevelig privilegerte musikanter, som hadde mistet fortjenesten til de lokale spillemennene. Vertskapet slapp unna med skrekken, men spillemennene måtte betale fortjenesten sin til den privilegerte musikanten. Sett med dagens øyne er denne saken uforståelig. Skulle noen ha enerett til all musikkoppvartering mot betaling? Skulle bøndene bli nektet å velge sine spillemenn til musikkoppvartering i bryllup? Kunne vertskap og spillemenn bli stilt for retten anklaget for ulovlig spill og bøtelagt? Svaret er ja på alle tre spørsmålene. Bakgrunnen for denne hendelsen må søkes i 1600- og 1700-tallets ordning med stadsmusikanter, stad i betydningen kjøpstad. Ordningen gikk ut på at faglærte musikanter kunne prøvespille for byens magistrat, det vil si borgermester og rådmenn, for å søke om å få etablere seg som byens musikanter. Hvis søknaden ble anbefalt, ble den sendt til Kongen i København ved Danske kanselli. Herfra ble det sendt en anmodning til amtmannen eller stiftsbefalingsmannen i Norge og bedt om en erklæring. Når denne var avgitt, ble søknaden innvilget med kongelig underskrift. Dermed hadde musikanten oppnådd kongelig bevilling som privilegert stadsmusikant. I Larvik var det litt enklere, her var det overinspektøren som tok imot søknaden, videresendte den til greven med en anbefaling eller fraråding, som gjerne ble fulgt. Grevskapet hadde grevelig privilegerte musikanter gjennom hele perioden.

Tingbøkene fra denne tiden forteller om et lokalt musikkliv som utfoldet seg på tross av privilegiet, men der "lovbryterne" ofte måtte betale dyrt for sitt ureglementerte spill. Dette skapte motsetninger

mellom lokalbefolkningen og deres egne spillemenn på den ene siden og de privilegerte musikantene og deres svenner på den annen. Vi skal gå nærmere inn på noen slike saker og se hvordan motstanden artet seg.

09.00-11.00 (SENEST): LOKALE 4 (21.1.49)

PH.D. SESSION

Chair: Tine Reeh & Simona Zetterberg-Nielsen

Bjarke Hellemann Weiss: *Borgerlig identitetsdannelse i trykkefrihedstiden: forhandlinger af religion, identitet og medborgerskab.*

I slutningen af 1700-tallet opstod, der en ny offentlighed i Danmark-Norge. Denne offentlighed var domineret af den intellektuelle elite og var præget af debatter om patriotisme, og om hvad det vil sige at være en god medborger. Disse debatter handlede ikke kun om, hvilke rettigheder borgerne skulle have i staten, men var også identitetsskabende for den gruppe af intellektuelle, der kunne genkende sig selv som gode og patriotiske medborgere. I denne borgerlige identitetsdannelse spillede religion en væsentlig rolle. Kristendommen, som endnu var en stærk idéhistorisk faktor, kom til at påvirke opfattelserne af borgerdyder og borgerlig moral, men blev også udfordret og påvirket af nye idéstrømninger såsom oplysningsfilosofi og patriotisme. Den borgerlige identitetsdannelse var således også en forhandling mellem forskellige idéer, der på hver sin måde kom til at præge opfattelsen af den gode medborger. En opfattelse, der også ligger til grund for det moderne medborgerskab. Med udgangspunkt i Luxdorphs samling af trykkefrihedsskrifter, undersøger jeg i mit projekt, hvordan religion påvirkede de debatter, hvor idéer om den gode borger kom til udtryk. I en tid, hvor nye og gamle idéer om religion, moral og politik blev diskuteret, viste trykkefrihedens offentlighed sig som en platform for forhandlingen af borgeren som politisk subjekt.

Arendse Wenzel Måge: *Kan man sige fremskridt på fortidens sprog?*

I år 1752 rejste den islandske studerende, Eggert Ólafsson, på Kong Frederik den 5.s befaling til sin fødeø for at indsamle viden om dens geografiske, sociale og økonomiske forhold, som skulle tjene til "Landets Opkomst" og bringe det ind i en ny tid med velstand og fremskridt. Han rejste landet rundt i fem år, og undervejs pressede et spørgsmål sig på: hvad skulle man stille op med det islandske sprog? Et sprog der siden Renæssancen var blevet betragtet som det tætteste man kunne komme på dét, vikingerne havde talt – som et stykke levende historie og nøglen til at forstå Nordens fortid. Men er nøglen til at forstå fortiden forenelig med at forbedre fremtiden? Er det gamle sprog en forhindring eller forudsætning for landets opkomst?

Med afsæt i Helge Jordheim og Willibald Steinmetz' bearbejdnings af Reinhart Kosellecks saddeltidstese vil jeg i denne præsentation undersøge, hvordan Eggert Ólafsson i sine rejseberetninger *Reise igennem Island (1772)* stiller og besvarer disse spørgsmål og med sproget som omdrejningspunkt forestiller sig rigtige og forkerte måder at gribe "fremskridtet" an på.

Natalie Devin Hoage: *A Historical Account of the "Lottery Fantasy" in advertisements for European National Lotteries.*

In eighteenth-century Europe, lotteries were spectacular happenings, attracting crowds, the press and political debate. States would implement lotteries to fund civic projects or wars, and advertisements played a necessary part in maximizing their profits. Concurrently, this period saw an increase in print and literacy, allowing lottery advertisements to take a multitude of shapes and expressions. Although diverse in form, most advertisements engaged the lottery fantasy: the dream that winning the lottery could instantly change your life. But how did this cultural figure manifest across lottery advertisements and subsequently, who did it target? This research will examine the lottery fantasy's cultural, political and economic influence through the comparison of archival sources in Britain, Holland and Spain. This will be the first historical corpus of transnational lottery advertisements, enriching not only the history of print and marketing, but also revealing insights into the values and dreams of European culture. In my short presentation for young scholars, I will present my early archival findings and results. As many countries have recently reinstated the lottery, the lottery fantasy has also resurged in advertisements, making its origin even more fascinating and begging the question if it ever really disappeared.

Sigrid Nielsby Christiansen: *Joy and melancholy – two expressions of faith*

The aim of this paper is to examine examples of Moravian interpretation of the Lutheran anthropology, which shaped influential individualized trends of Christianity in Denmark-Norway in the 18th century, through analysis of two central expressions of faith – joy and melancholy. Even though the Moravian Society of Copenhagen was a minority in the 1740's, their ideas of religious individualization had significant impact. Hitherto unexplored diaries from the Moravian Society of Copenhagen illustrate their ideas of progress in faith for individuals as well as for the congregational community.

On the one hand, the records elaborately describe the proximity of the Lamb, Christ, and the joy it caused, which can be compared to the Hallensian piety practiced through the absolutistic state church in Denmark-Norway. On the other hand, the diaries depict circumstances within the congregational community preventing the proximity of the Lamb, and portray the individual's longing for union with Christ. An absence of Christ, which occasioned melancholy.

The paper will thus use the diaries to explore the Moravian lay brothers' interpretation of emotions of faith, and how this complied and collided – and caused conflict – with the state church's interpretation of Lutheran anthropology.

Emma Sohlgren: *The dissemination and performance of Italian opera arias in eighteenth-century Sweden.*

Compared to many other parts of Europe, opera came to Sweden relatively late: the first opera house did not open until 1773 and there are only a few examples of full-length opera performances in Sweden before that. Nevertheless, operatic music existed outside purely operatic contexts throughout the century. Italian arias could be heard in public and private concert performances, adapted and performed in Swedish plays, and found in private music collections. Arguing that such performances and practices are important expressions of eighteenth-century operatic culture, I focus on the independent arias, how they were used and performed, and why they were acquired and collected. Through studying the manuscripts of Italian opera arias in the music collections of Patrik Alströmer (1733–1804), Jean Lefebure (1736-1805) and Claes Ekeblad (1708–1771), I intend to show not only that the dissemination and performances of single arias contributed to a knowledge of and familiarity with operatic music in Sweden, but also that the interest for opera can be understood like other types of cultural consumption in this period, as motivated by the aspiration to present oneself as someone with learnedness and cultural refinement.

Simen Gresby Hegdalstrand: *Judaism in political thought and culture in Denmark and Norway: A comparative study ca. 1750-1850.*

The project explores the background, and impact of the "Nordic paradox" in 1814. In this year, Jews were given equal rights in Denmark, while Norway, banned Jews from entry to the realm in its newly written and liberal constitution (the two countries split apart after the Napoleonic Wars). As a result, Norway, now the more "enlightened" state between the two with respect to its overall constitution, also became the most exclusivist (Denmark did not alter its absolutism until 1849). How could two countries - being agrarian, sharing the same king, absolutist constitution and a protestant culture for many years - take on such different paths to the question Jewish emancipation? In examining this, the PhD also offers the first serious comparative study on the arguments in favour of inclusion and rights in both countries (1813/14, 1851).

10.20-11.30: LOKALE 1 (21.0.47)

AN ARENA FOR MAKING THE SELF. MULTIDISCIPLINARY PERSPECTIVES ON BALLS AND SOCIABILITY IN SCANDINAVIA, CA. 1750-1820

Chair: Johanna Ilmakunnas

Kristine Dyrmann: *Balls and elite sociability at the Danish court around 1800.*

My Hellsing: *A Social Institution between Court and Bourgeoisie: Assemblies at the Stock exchange in Stockholm 1776–1808.*

Christopher Landstedt: *Rules, manners and behavioural practices in 18th century masquerades in Stockholm.*

Eighteenth-century balls were sites of sociability, venues where correct behaviour, appearances, gestures and social conventions were observed and negotiated. Dancing was such an integral part of eighteenth-century elite social life that researchers have only recently begun to examine its implications. From balls and drawing-rooms at court to the sociability of the assembly room or pleasure garden, the exploration of dancing as an elite social practice is intricately connected to questions of public and private, architectural and social space. This panel will present our ongoing research on elite sociability, parties, dancing and balls from a range of perspectives. The roundtable panel will include a set of short presentations, highlighting the spatial and architectural contours of dancing and elite sociability, including how buildings and institutions were constructed to function as a setting for balls, and how the décor was financed and manufactured. We will also discuss the ball as a social arena, as a space for building alliances and networks as well as a marriage market. Balls provided an opportunity to create or uphold positions, and for the negotiation of political, economic or societal matters. The joint discussion will address multidisciplinary perspectives on researching balls and sociability, discussing typologies of balls and social events, and shedding light on source material and differences and similarities across disciplinary and national boundaries.

10.20-11.30: LOKALE 2 (21.0.49)

EMOTIONAL RIGHTS AND WRONGS

Chair: Henrik Blicher

Ina Lindblom: *The Rights and Wrongs of Marriage made for love. Courtship and Social Status in the Life Description of Pehr Stenberg, 1780-1790.*

By examining the life description of Swedish priest Pehr Stenberg, this paper explores social and moral conflicts that affected courtship practices during the late 18th century, paying particular attention to how these practices were influenced by the reading of sentimental fiction. Pehr Stenberg (1758-1824) was born the son of a farmer of modest means in the northern Swedish town

of Umeå. After being allowed to beg for his tuition from local parish members, Stenberg was given the opportunity to become a priest through studies at Åbo Academy. During his studies, Stenberg first worked as a tutor and later as a house priest for aristocratic families in the countryside outside of Åbo. These experiences are depicted in a unique 5,000-page manuscript that Stenberg worked on for 40 years. Written with explicit intention to document his innermost thoughts and feelings, Stenberg's manuscript gives a unique insight into the emotional experiences of a man with a peasant background attempting to rise through the social ranks of late 18th-century Swedish society. In this description, Stenberg's struggle to find a suitable wife during a time in which marriage for love was established as an ideal is depicted in intimate detail. Stenberg's infatuations with women of higher social standing lead to both internal and external conflicts – conflicts that are fuelled by the reading of sentimental literature in which marriages made across social divides are depicted. Consequently, Stenberg's description gives a rare insight into how the reading of novels affected individual emotional practice during the 18th century.

Aina Nøding: *Stjålen frugt, moralsk fiksjon: Marmontel's "Conte Moraux" i Danmark-Norge.*

Encyklopedisten Jean-François Marmontels moralske fortellinger, Contes moraux, er berømte for sin betydning for å etablere prosafortellingen som moderne sjanger, så vel som for adaptasjonene som gjorde dem til populære opéra comiques på europeiske scener, også i København.

Fortellingene utkom opprinnelig i tidsskriftet *Mercure de France* (1755–59), før de solgte svært godt samlet i bokform (fra 1761). Som bøker utkom de i 'piratutgaver' over hele Europa – «stjålen frukt av mitt arbeid», som Marmontel omtale dem. I en tid uten internasjonal copyright tilhørte denne praksisen en lukrativ og legitim business, om enn i en moralsk gråsoner.

I Danmark-Norge ble Contes moraux snart fremholdt som forbilder innen sjangeren, om enn merkelappen 'moralske' ble ansett som misvisende. Mottakelsen av Contes moraux fulgte to adskilte veier til sine dansk-norske lesere: som bøker og et oeuvre på fransk blant overklassen, samt som individuelle historier spredt i aviser og tidsskrifter på dansk for bredere lesergrupper. Selv om populariteten deres holdt seg gjennom tiår, fulgte mottakelsen av historiene endringer i litterære moter og lesergrupper. Boken ble også utgitt på fransk i København, av sveitsiske Claude Philibert. Utgaven har hittil vært regnet som britisk eller nederlandsk, men er altså en dansk «stjålen frukt» på det internasjonale 'piratbokmarkedet'. Samtidig ble den første oversettelsen av en Conte til dansk ikke utgitt i Danmark, men i Norge. Å kartlegge et verks faktiske geografi og de litterære aktørene i den kulturelle (semi-)periferien, kan med andre ord være essensielt for å få et riktig bilde av sentrum, samt forstå de ofte 'umoralske' veiene tekster fulgte fra forfatter til leser.

Tine Damsholt: *Shaping an Emotionally Balanced Self through Everyday Practices – The Case of Young Females in late 18th (and early 19th) Century Denmark.*

Taking examples from memoires, novels, and various manuals for the instruction of young females conduct in everyday life, questions as to how a distinctive emotional, yet balanced self was expected to be shaped in everyday practices in late 18th century Denmark will be addressed. The objective is to demonstrate that religious and political discourses were not separate spheres. The wrongs of self-interest and passion, and the rights of a compassionate and emotionally balanced self – with neither too much sense nor sensibility – were more or less the same across spheres. According to these discourses, the ideal (female) self to be pursued was an emotional-yet-balanced self, devoid of self-interest. Not self-absorbed but first and foremost directed towards the others, as the sense of compassion was regarded as the fundamental element in an individual's self-improvement. However, for this ongoing improvement to have effect self-knowledge was essential, as it was a prerequisite for self-transformation as well as the ongoing "work of the heart," which among patriotic citizens as well as guidelines among religious groups as the Moravians appeared to be permeating everyday practices. The examples will primarily be drawn from Instructions for the Moravian Choir Helpers (1785-86) and the memoirs *I de lange nætter* (1863) by Camilla Collett, on her stay in Moravian Christiansfeld, from the popular educational book 'Den Kunst at blive en god Pige, Hustru, moder og Huusmoder. Haandbog for voxne Døttre, Hustruer og Mødre' by Johan Ludvig Ewald (Danish version by K.L. Rahbek 1805) and the memoires of Sophie Thalbitzer Grandmama's *bekjendelser* on her youth in Copenhagen during the French revolution (published 1906), and the novel *To Tidsaldre* by Thomasine Gyllembourg inspired by her friend Sophie's experiences (1845).

10.20-11.30: LOKALE 3 (21.1.47)

LEJON ELLER LO? RÄTT OCH FEL I DET SENA 1700-TALET'S NATURGESTALTNING

Chair: Anna Albrektson

Mikael Ahlund

Sara Ekström

Vera Sundin.

Den tvärvetenskapliga forskargruppen presenterar projektet "Cool Nature: Utopian Landscapes in Sweden 1780–1840". Utgångspunkten är kontrasten mellan den kulturella koden – som bygger på medelhavsklimatets locus amoenus och på förekomsten av lejon och lagerträd – och den faktiska svenska naturen – med älg, lodjur och granskog. Hur samsas dessa naturtyper i tidens poesi, sång, bildkonst, scenkonst, medicinska och religiösa litteratur, och i den nationella diskursen? Hur förhåller sig dessa naturtyper till diskussioner om genus och nationell identitet? Vid vilka tillfällen, och varför, betraktas dessa naturtyper, ideal och verklighet, som normala respektive avvikande? Vilken utopisk potential tilldelas naturen i det sena 1700-talet?

11.45-12.45: STORT AUDITORIUM (22.01.11)

2. KEYNOTE: JØRN ØYREHAGEN SUNDE

GOD AND DEVIL IN NORWAY 1650-1800 – FROM COSMIC BATTLE TO THE ALMIGHTY GOD, AND ON TO THE ALMIGHTY STATE

In the more than 50 000 pages of transcribed court records from the western part of Norway, we find more than 1000 references to God and devil. When analysing the references we find a distinct change in the popular view of the supernatural, and it's place in and effect on everyday life. However, the references to God and devil can also be used to understand the development of the Danish-Norwegian state under the absolute sovereign king from 1660 to 1814, and how religious changes can be said to have prepared the transmission from absolutism to democracy.

13.30 – 14.30: STORT AUDITORIUM (22.01.11)

3. KEYNOTE: LINN HOLMBERG

RIGHT AND WRONG WAYS OF KNOWING: KNOWLEDGE CONFLICTS IN EIGHTEENTH-CENTURY EUROPE

The eighteenth century – the Age of Enlightenment – was seething with concerns about knowledge: the progress of useful arts and sciences, the stabilization and scientific refinement of vernacular languages, the diffusion of information, the spread of education, not to mention the continuous metaphysical debates about the nature, potential, and limits of man's reason and understanding, as well as about the possibilities of obtaining absolute, certain knowledge of the worldly and the divine. In this talk, however, I will focus on more down-to-earth discussions about learning and knowing. Over the eighteenth century, numerous educators, writers, and journalists engaged in conversations about what and how to read, study, understand, and remember within various branches of knowledge and societal spheres. They also debated how to construct aids that could facilitate learning for the young, poor, lazy, busy, and ungifted. In these conversations, older norms of what constituted “right” and “wrong” ways of knowing were challenged on multiple fronts. In my talk, I will explore some of these conflict lines, delving into examples from educational treatises, learned journals, and prefaces in several languages, from the late seventeenth century to the end of the eighteenth. Among other things, I will argue that the explosive popularity of dictionaries (i.e., alphabetically-organized reference works) was part of a wider renegotiation of what counted as a respectable way of knowing: that is, to know a little about a lot, rather than a lot

about a little, and – to quote Immanuel Kant – “having the courage to use one’s own understanding”.

14.45-16.15: LOKALE 2 (21.0.49)

RIGHTS AND WRONGS IN RELIGION

Chair: Simona Zetterberg-Nielsen

Agnes Köneke Hansen: *Religionskritik i Johannes Ewalds „Levnet og Meeninger“*.

I årene 1774-79 skrev Johannes Ewald (1743-1781) sit hovedværk *Levnet og Meeninger*, som stadig hører til blandt de omdiskuterede skrifter i dansk litteratur. I 1773 var Ewald af sin mor og dennes fortrolige og sjælesørger, den pietistiske pastor Schönheyder fra Trinitatis kirke, blevet installeret på Rungsted Kro i håbet om derigennem at få den vildfarne søn på ret køl og ikke mindst holde ham borte fra hovedstadens fristelser. Det må formodes at være af disse to, Ewald blev opfordret til at nedskrive sit levnedsløb, hvorved han kunne angre sit syndige liv og overbevise dem om sit ønske om forbedring. Min tese er imidlertid, at Ewald med *Levnet og Meeninger* i stedet benyttede lejligheden til at skrive en satirisk skælmeroman, hvori han ikke blot kritiserer og gør grin med pietismen men også udstiller sin fejlslagne opdragelse og moderens hykleri desangående. Dette er dobbelt ironisk, idet han var søn af præsten ved Vajsenhuset i København, som netop var en anstalt, der i pietistisk ånd skulle opdrage unge drenge til nyttige samfundsborgere og gode kristne. En vigtig del af pietismen var imidlertid også at udvikle individets indre tros- og følelsesliv med fokus på imaginationens betydning i gudsforholdet. Det, Ewald for mig at se satirisk udstiller med sin roman, er, at han, hvad medfødte anlæg angår, kunne være blevet en mønsterpietist, hvis udvikling dog på grund af en fejlslagen opdragelse havde fået en ’urigtig Flugt’. Han vender således bekendelsesskriftet på hovedet, idet han, med satiren som våben, peger pilen dels mod sin opdragelse (eller mangel på samme), dels mod den hykleriske religionsudøvelse, som både hans mor og pastor Schönheyder for ham at se repræsenterer. Og derved viser han, hvorledes det, de selvretfærdigt betragter som rigtigt, i såvel moralsk som etisk henseende er forkert.

Rolv Nøtvik Jakobsen: *Rett og feil, lov og rett på dansk-norske prekestoler. Fagteologene og biskopene Erik Pontoppidan og Johan Ernst Gunnerus om den geistlige retorikkens normer og grenser*.

Prekenskriking og -framføring var sentrale arbeidsoppgaver for lutherske prester. Innlegget vil sammenlikne to sentrale og innflyttingsrike tekster som foreskriver hvordan dette skulle arte seg i praksis. Det dreier seg om Erik Pontoppidans Collegium pastorale practicum fra 1757 og Johan Ernst Gunnerus’ Oppvækkelige Hyrde-Brev fra 1758. Forfatterne var kolleger ved Københavns universitet da disse teksten ble skrevet. Pontoppidan som hadde vært biskop i Bergen, var da universitetets prokansler, mens Gunnerus var teologiprofessor og ble utnevnt til biskop i Trondheim i 1758. Mens den første i etterkant har blitt beskrevet som pietist, har den andre ofte blitt omtalt som opplysningsteolog. Spørsmålet er i hvilken grad slike karakteristikker er nyttige for å registrere

forskjeller og likheter mellom to sentrale teologer i dette tidsrommet. Innlegget vil også undersøke hvordan disse homiletiske tekstene forholder seg til samtidig tysk retorikk og poetikk.

Merete Onsberg: *Johan Friedrich Struensee's conversion: True or not?*

Count Struensee was arrested January 17, 1772, charged with high treason. He was consequently imprisoned and sentenced to death. Shortly after his execution, April 28, 1772, Balthasar Münter, vicar to the German Sct. Petri church in Copenhagen, announced his forthcoming publication of his account of Struensee's conversion during the imprisonment. This voluminous book, written in German, saw more editions, some editions abridged, and through translations it reached an extended reading public throughout Europe. As Struensee's father confessor Münter admittedly had a unique access to the prisoner. From its first publication, Münter's book raised, however, more questions, especially about its truthfulness: Did Struensee, a well-known atheist who thought of man as a machine in no need of religion, really confess his sins and convert as Münter's account professes? Scholars, especially historians and theologians, have debated this question, some convinced of its veracity, others convinced of its fraud. Modern researchers tend to find it at least doubtful, more even unwilling to decide for one or the other. This paper will suggest a rhetorical reading to gain insights into Münter's means of persuasion - an approach hitherto, to my knowledge, not yet tried. Especially it will be discussed how and why he balances logos (appeal to reason) and pathos (appeal to feelings). The classical rhetoric's differentiation between intrinsic (rhetorical) proofs and extrinsic (not-rhetorical) proofs will be considered since Münter includes documents to strengthen his arguments for claiming his account to be true. Also, Münter's own rhetoric, *Allgemeine Redekunst*, from 1760 will be included. This work seems to be overlooked in the literature about Münter's account of Struensee's conversion. Though the text in more regards is quite persuasive it is concluded that it fails to fully convince its reader.

14.45-16.15: LOKALE 3 (21.1.47)

INDIVIDET OG DEN TVINGENDE STAT

Chair: Nina Javette Koefoed

Johan Heinsen

Tyge Krogh

Emilie Luther Valentin.

Årtierne frem mod 1800 var rammen om en lang række reformer og institutionelle udviklinger vedrørende rets- og straffepraksis. Centralt stod overvejelser og ængsteligheder ved de tvangsformer staten brugte til at kontrollere og forme individer fra samfundets nederste lag.

Perioden var præget af både forandring og kontinuitet, fremfor klare, lineære moderniseringsprocesser. Rationalerne og logikkerne bag statens institutioner blev omdefineret og forhandlet igen og igen – både under indflydelse af nye idéer, men også som reaktion på handlinger gjort af de samfundsgrupper og individer som institutionerne rettede sig imod. Panelets tre papers udforsker sådanne dynamikker og logikker med udgangspunkt i tre forskellige institutioner: Inkvisitionskommissionen, hvor torturen havde sin guldalder på trods af vedvarende politisk afstandstagen; Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn, der med sin brogede skare af indsatte var ubekvem placeret imellem forsorg og kriminalitetsbekæmpelse; og det såkaldte “slaveri”, der bestod i fængsler for mandlige forbrydere placeret i Stokhuset i København eller på landets fæstninger, hvor fangernes flugtmønstre skabte utryghed ved straffeformernes rationaler. Tilsammen udgjorde disse tre institutioner statens måske vigtigste værn imod de individer, der betragtedes som særligt farlige: mordere, voldsforbrydere, desertører og tyve. De danner således et vindue til mødet mellem det tvungne individ og en stat i udvikling.

14.45-16.15: LOKALE 4 (21.1.49)

RIGHTS AND WRONGS IN THE (NATURAL) LAW

Chair: Casper Andersen

Thomas Bredsdorff: *Holbergs Naturret – men hvilken natur?*

Holberg havde (mindst) to forfatterkarrierer, en som digter, en som forsker. Sidstnævnte begyndte han med en afhandling om natur- og folkeretten 1716. Vil man blive klog på den bog, kan man gå to veje. Udad: til dér hvor ideerne kom fra, Pufendorf, Thomasius, antikken, placering i naturrettens historie. Indad: til den rolle begrebet ’natur’ spiller i bogens ræsonnementer, hvad er det modsatte af ’natur’, derfra til denne betydning af ’natur’ i Holbergs egen historie, det vil sige videre til skæringspunktet mellem hans to forfatterskaber, digterens og forskerens. Jeg vil gå et par skridt ad den sidstnævnte af de to veje.

Mads Langballe Jensen: *Natural Law and the Justification of Danish Colonialism in the Late 18th Century West Africa.*

This paper presents findings from my Carlsberg-funded project on the ideological legitimation of Danish colonialism. The paper shows how the discourse and discipline of “the law of nature and nations” provided a key intellectual resource and moral justification for Danish colonialism on the Gold Coast in West Africa in the late 18th century. It argues that natural law played a key role in two respects. First, the language of natural law was used to conceptualise the rights of sovereignty and property of the Danish King over increasing territories and groups of people, considered to be Danish subjects, on the coast. Second and at the same time, natural law informed discussions of the wrongs of slavery and the injustices of the slave trade. While slavery was commonly considered as

legitimate by natural law, it set limits to the power of owners and accorded rights to slaves significantly exceeding the practice of slavery in the Danish West Indian colonies. Together with increasing concerns over the moral wrongs of the slave trade in West Africa, this set the stage for the abolition of the slave trade and plans for the creation of plantations and colonies within the Danish territories in West Africa.

FREDAG DEN 26. AUGUST 2022

STED: KØBENHAVNS UNIVERSITET, EMIL HOLMS KANAL 2, 2300 KØBENHAVN S.

09.00-10.00: STORT AUDITORIUM (22.01.11)

4. KEYNOTE: KARIN KUKKONEN

BEYOND RULES? GETTING IT ‘RIGHT’ IN THE EIGHTEENTH-CENTURY NOVEL

The novel in the eighteenth century is considered a new genre, and an author might feel “at liberty to make what laws I please therein”, as we read in Henry Fielding’s *Tom Jones* (1749). Novelists, Fielding included, however constantly related themselves to the body of neoclassical “rules of poetics” developed for ancient genres like tragedy and the epic, as well as to the heritage of the ancient novel. In this lecture, I will discuss the dynamics between applying and transgressing these poetic rules in the work of novelists of the Cervantine tradition, like Henry Fielding and Christoph Martin Wieland, in order to outline how authors attempted to establish new standards of getting it “right” for a modern genre that defines itself as standing beyond the rules.

10.10-11.25: LOKALE 1 (21.0.47)

FIKTIONALITET I OPLYSNINGSTIDENS VIDENSKAB

Chair: Lasse Horne Kjældgaard

Simona Zetterberg-Nielsen: *"Holberg og Pontoppidan – enige modstandere"*.

Erik Pontoppidan og Ludvig Holberg fremstår umiddelbart som hinandens modpoler. Pontoppidan var en af Danmarks store forkæmpere for pietismen, mens Holberg gjorde grin med pietismen og kæmpede for naturretten. Men dette paper vil argumentere for, at forfatterne i deres samtidige fiktionsromaner: Pontoppidans *Menoza* (1742-43) og Holbergs *Niels Klim* (1741) begge bruger fikcionalitet til at argumentere for videnskabens store potentiale. Et blik på de to forfatters brug af fikcionalitet kan omstøbe vores forestilling om dem – og deres holdninger – som modsætninger.

Valdemar Nielsen Pold: *"Eilschov – videnskab, fikcionalitet og køn"*.

Valdemar skriver ph.d.-afhandling om diskussionerne angående forholdet mellem fiktion og videnskab i overgangen fra oplysningstid til romantik. Han vil i dette paper præsentere den danske filosof Frederik Christian Eilschovs *Forsøg til en Fruentimmer-Philosophie* (1749–50), som er en fiktiv dialog, der gennem opfundne karakter og omfattende metaforbrug er tiltænkt at præsentere videnskab for et kvindeligt publikum. Han argumenterer for, at værkets retoriske strategi for Eilschov blandt andet hænger sammen med en forestilling om forskelle i kønnenes epistemologi.

Casper Andersen: *"Fiktion og Sandhed i 1700-tallets naturhistorie"*.

Dette bidrag anvender fikcionalitetsanalyse på 1700-tallet naturhistoriske fremstillinger hos den danske læge og botaniker P. E. Iserts udgivne brev (1783-87) og videnskabelige rejseberetninger (1787) fra den danske koloni Guldkysten samt på botaniker og professor ved Københavns Universitet Martin Vahls rejseberetning *Nogle iagttagelser ved reise gennem Norge til dets nordlige dele* (1794). Formålet er at undersøge de retoriske strategier omkring etablering af naturhistorisk viden i en periode domineret af det epistemologiske ideal, som Daston og Gallison har kaldt "truth to nature".

10.10-11.25: LOKALE 2 (21.0.49)

RETT OG GALT I NORSKE PRESTERS EMBETSFØRSEL PÅ 1700-TALLET

Chair: Tyge Krogh

På 1700-tallet kom det klare endringer i synet på hva som var rett og galt i de lutherske prestenes embetsførsel. Én ting var at pietistisk pastoralteologi la større vekt på prestens indre egenskaper, og at effektene av hans virksomhet var avhengig av prestens personlige fromhet. En annen ting var at

man i praksis la større vekt på at prestene måtte prioritere mellom sine mange embetsgaver. I dette panelet ønsker vi å fokusere særlig på forholdene i Norge, der prestegjeldene var store og prestene relativt få. De lutherske sogneprestene sto som de sentrale formidlere av statens og teologiens syn på kunnskap, adferd og fromhet. Endringer i synet på prestenes embetsførsel fikk derfor konsekvenser også for kulturen og samfunnet mer generelt. Panelet vil bestå av tre papers, hver på 20 minutter inkludert 5 minutters diskusjon.

Tarald Rasmussen: *Erik Pontoppidan som prestelærer og biskop.*

Erik Pontoppidan var biskop i Bergen 1746-1754. Han var opptatt av å sette pietistiske idealer om i pastoral praksis. Det var i denne perioden han skrev sin store og mye leste håndbok for prester: Collegium pastorale practicum. Det samme gjelder hans hyrdebrev til prestene fra perioden 1749-1752: Opvækkelige Hyrde-Breve. Ved å sammenligne med tidligere dansk-norske pastorale håndbøker er målet å se nærmere på hvordan Pontoppidan i sine tekster trekker opp nye grenser mellom rett og galt for pretestandens virke.

Arne Bugge Amundsen: *Peder Hersleb som biskop i Akershus stift 1730-1737.*

Hersleb kjente norske forhold godt, og han startet sin karriere som biskop med å føre tilsyn med Norges største og mest folkerike stift. Jevnlig sendte han ut lange hyrdebrev som fungerte som en slags introduksjon til visitasene. I hyrdebrevene formulerte han nye rutiner, idealer og kontrollfunksjoner for presteskaper. Prestene skulle pleie seg selv og sine menigheter på en mer konsentrert, konsekvent og kontrollert måte.

Hallgeir Elstad: *Eiler Hagerup som biskop i Trondheim stift 1731-1743.*

Hagerup tilhørte kretsen av pietistiske prester i Møre og Romsdal som sluttet seg sammen i det pastorale fellesskapet "Syvstjernen" under ledelse av Thomas von Westen. Som biskop fra 1731 var Hagerup både en flittig og streng visitator. I dette paperet vil hans visitasberetninger analyseres med tanke på pastoral rådgivning og hvilke idealer for prestatjenesten de reflekterer.

10.10-11.25: LOKALE 3 (21.1.47)

"DET MENNESKELIGE KIØN" – PÅ SPORET AF 1700-TALLETS ANTROPOLOGIER

Chair: Tine Damsholt

"Det menneskelige Kiøn" var en i 1700-tallet ofte brukt betegnelse for menneskeheden eller menneskeslægten, der både implicerede en totalitetsforståelse og muligheder for differentiering og kategorisering inden for helheden. I dette panel ønsker vi at diskutere, hvordan og med hvilke

kategorier man i 1700-tallet på forskellige måder og i forskellige sammenhænge forsøgte at forstå mennesker og skabe en lære (en antropologi) om dem. Vores ærinde er at præsentere mulige tilgange til studiet af 1700-tallets antropologier, deres tilblivelse og betydning for både samfund og individ. Hvordan blev menneskelig adfærd observeret og beskrevet? Hvilke kategorier skabtes til at beskrive handlinger, social interaktion og menneskets natur, og hvordan medvirkede disse kategorier til at skabe og definere rammerne for rigtig og forkert adfærd?

Nina Javette Koefoed: *Tugthusets antropologier*.

I den lutherske antropologi er mennesket en synder, der både har brug for Guds tilgivelse og øvrighedens regulering af synden. 1700-tallets tugthuse kan bl.a. ses som steder, hvor denne regulering fandt sted. Gennem korrespondance fra øvrighed og indsatte i Møns Tugt- og Manufakturhus undersøger dette oplæg hvilken rolle lutherske antropologi spillede i forståelsen af de indsatte, i deres selvforståelse og i opfattelsen af kriminalitet og straf.

Ulrik Langen: *Residensstaden som sociologisk og antropologisk observatorium*.

Dette oplæg tager udgangspunkt i tidsskrifter, aviser og kritiske pamfletter som beskrivende og skabende i konstruktionen af 1700-tallets antropologier. Overordnede kategorier som køn, alder og sociale tilhørsforhold blev repræsenteret og specificeret som et katalog over urbane stereotyper, og i de journalistiske tekster blev læren om de fire temperamentter ikke sjældent bundet sammen med standsforestillinger og udgjorde således en antropologi, der brugte byen som observatorium og empirisk genstandsfelt.

Tine Reeh: *Den pietistiske klinik*.

Et centralt tema i 1700-tallets protestantiske teologi er det fromme subjekt. Det ses i de mange opbyggelige skrifter samt tryk om selvprøvelse og introspektion. Det indre menneske bliver et objekt, man iagttager med empiriske optegnelser og derefter analyserer med henblik på at hjælpe til frelse eller helbredelse. Her opstår nye klassifikationssystemer og diagnoser med rækkevidde ud over deres religiøse ophav. Hvad er sundt og hvad er sygt – og kan man tale om ”The Birth of the Pietist Clinic”?

11.40-12.40: STORE AUDITORIUM (22.01.11)

5. KEYNOTE: GUNVOR SIMONSEN

CANOES, COBLES, BUM BOATS AND FUGITIVES: MARITIME MARRONAGE IN THE LESSER ANTILLES

The history of maritime marronage in the eighteenth-century Caribbean has focused on port towns, Atlantic vessels, and enslaved men. In these towns, enslaved men could find cover among the large transient populations of sailors, soldiers, and free people of color. With captains hungry for crew, enslaved men could pass as deckhands or sailors, blending in with the motley crew of ocean-going vessels. It is a story of opportunities grasped by single men in pursuit of freedom. In this lecture, I tell another story. A story of how the small open boats – the canoes, periagoes, bum boats, cobses, and yawls – that connected the islands of the Lesser Antilles afforded a different escape practice. In contrast to the flight opportunities provided by the Atlantic fleet, the smaller boats catered to the needs of women, children, young, old, rural and urban. Indeed, small craft made rural sugar estates part of a fugitive geography that spanned the Lesser Antilles and afforded the collective organization of escape. Small craft marronage is a story of families and friends seeking survival on islands nearby.

13.30-15.00: LOKALE 1 (21.0.47)

MALADIES OF THE MIND NOTIONS OF MENTAL DIFFERENCES AND DISTRESS

Chair: Thomas Bredsdorff

Tine Reeh: *Pietistic Diagnostics of the Inner Person.*

One of the tools for lay as well as professionals to diagnose the inner person in the absolutistic conglomerate state of Denmark-Norway was self-observation, self-examination or introspection. It occurred in Puritan traditions and became a common element in Hallensian Pietism. Using examples from popular and widespread pamphlets from Denmark-Norway, this paper outlines signs and symptoms used to identify ambivalent and ambiguous mental states.

Benjamin Brandt Christiansen: *“Lunacy, fury, falling sickness and the like”. Pastors’ obligation of mental evaluation of parishioners.*

The legal framework describing the tasks and duties of the post-Reformation, absolutist state church (Kirkeritualet 1685) defined the supervision and management of citizens with mental conditions as the responsibility of the clergy. However, the local pastor had to be most careful in his assessments of whether it was a demonic possession or an impaired mental state. The paper gives illustrative examples of the pastoral dilemmas.

Catherine Beck: *Understanding Mental Disorder, Difference and Distress at Sea.*

Experiencing mental disorder was relatively common in 18th-century sea-service. Sailors had a reputation for being hardy while also 'unthinking' and lacking the refinement required for introspection. Many ships' surgeons favoured a physical aetiology of mental illness, but sailors themselves blended medical intervention with emotional tools and understandings, including religious practice to self-soothe. This paper investigates their range of approaches to mental disorder and distress.

Ralf Hemmingsen: *"Melancholic Murder" in Copenhagen: A case-based study of mental concepts and their application in court cases.*

Disordered mental states in pre-18th-century Denmark-Norway were legally recognised through externalized behaviours dubbed madness and fury. In 1767, a decree on "melancholic murderers" decisively included melancholic states in legal procedure, but to establish effective punishments rather than insanity defences. This paper explores the mental and religious components of this change, using a "bottom up" study of 64 murder cases in Copenhagen between 1697 and 1777.

13.30-15.00: LOKALE 2 (21.0.49)

STATE LOTTERIES AS A MORAL AND POLITICAL PROBLEM IN EIGHTEENTH-CENTURY EUROPE

Chair: Ulrik Langen

On the 26th of February 1835, the French provincial weekly *La Revue limogienne* reported the suicide of a printer's wife, attributed to her substantial loss of money in playing the lottery. The notice is emblematic for the discourse on the game which had accompanied the development of state-sanctioned lotteries in France since 1757 and could be read as an argument in the debate that led to the abolition of the Royal lottery the following year. Whether the notice was accurate or not, the 'lottery suicide' is a hyperbolic expression of the consequences denounced by the opponents of the state lottery: the institution nourishes and profits from an illusory dream of financial improvement and social mobility, with dire social effects. From the point of view of its supporters, on the other hand, the state lottery not only helped fill the national treasury, but also presented the modest classes with a glimmer of hope and the possibility for a better future. In addition, the need for a state-sanctioned lottery was often legitimated through a fierce competition from foreign lottery schemes. Thus, the state lottery was both a moral and a political problem, central to an eighteenth century context in which this institution was established all throughout Europe. The panel will examine how this moral and political debate took form in the literary and public sphere, by comparing cases from France, Denmark-Norway, and Great Britain, through a various array of cultural expressions: political pamphlets, periodicals and newspapers, plays and novels.

Inga Henriette Undheim og Johanne Kristiansen: *Debating the moral implications of the lottery in Denmark-Norway (1770-73)*.

Paul Michael Goring: *Vice and virtue in eighteenth-century British lottery debates*.

Natalie Devin Hoage: *Advertisement strategies and the Lottery problem in eighteenth-century Britain*.

Marius Warholm Haugen: *The Lottery problem in French literature*.

13.30-15.00: LOKALE 3 (21.1.47)

PHILOSOPHICAL DISCUSSIONS OF RIGHTS AND WRONGS

Chair: Henrik Blicher >

Anne Beate Maurseth: *Sanne og falske filosofer*.

På 1700-tallet ble problemer satt under debatt. Rett og galt, sant og falsk, likhet og ulikhet ble drøftet på ulike og ofte nye måter. Hvem har myndighet til å avgjøre disse spørsmålene? Også statusen de til som diskuterte dette ble diskutert, ikke minst filosof-rollen. For hva er egentlig en sann filosof? Og finnes det uekte filosofer? I dette innlegget vil jeg diskutere Holbergs syn på sanne og falske filosofer, særlig slik det kommer til uttrykk i komedien *Philosophus udi egen indbildning* (1743) og i «Forberedelse» til *Heltehistoiren om Sokrates og Epamimondas* (1739). I innlegget vil jeg også reflektere litt rundt Holbergs syn i lys av de franske diskusjonene om filosofskikkelsen. Er Holberg enig eller uenig med de franske opplysningstenkere i dette spørsmålet?

Jytte Lyngvig: *Miracles and Eels – Voltaire versus Needham*.

This dispute is an example on a fight between reason and foolishness, but it diverges from others of this kind. In the cause of the fight the two combatants both took reasonable and ridiculous positions, and none of those were completely right or completely wrong. By the middle of the seventeenth-century the microscope became technically so good that it could be used for microscopical observations, but conducting such observations were in the beginning of interest only to a few savants. In the middle of the eighteenth-century it gained more interest, and one of the scientists using microscopical observations was the Englishman Needham. He reported his findings to the Royal Society in 1748, and in 1750 his *Observations ou Nouvelles Découvertes Microscopiques*

was published in French. Voltaire was not a scientist and nevertheless he involved in more scientific disputes in his lifetime. His conflict with Needham is one of the lesser known. The heart of this conflict was a disagreement on the explanation of the origin of life and of re-production, a vivid discussion at the time. As Voltaire was not a savant other underlying matters caused the dispute. They were concerned about the religious influence on science, the question of the soul and the body, and the understanding of the relation between the Creator and the Nature. These big questions also had a down-to-Earth basis rooted in an experiment showing false results and an overweening interference in a debate on miracles combined with an experienced controversialist. This in an example of a conflict where the adversaries did not have a common background and talked at cross-purposes, also a conflict where the science was not fully understood, a dispute mixing religion, moral and science.

Patricia Huber: "*genom en fri, Patriotisk och wördsam skrift andraga sina tankar*". *Revolutionary modes in Hans Bergeströms Indianiske bref (1770)*.

It would be a straight-forward task to determine a discourse of right and wrong in Hans Bergeström's *Indianiske bref (1770)*: In this weekly published epistolary feuilleton novel, an anonymous letter writer describes his observations during his stay on two islands, one dystopic, the other utopic. Right and strived for is the utopic state whereas the dystopic conditions render everything one should flee. In this context, the title alludes to Montesquieu's *Lettres persanes (1721)* while reversing the latter's narrative structure; though still functioning as an implicit critic of the current state of being, the domestic letter writer reports news from a foreign place somewhere in the New World. What he offers in his portrayal, is nothing less than a radical pre-socialist democracy without death penalties, but universal health care and poor relief. *Indianiske bref's* most striking aspect is, however, how the moralistic-political content is framed: In sentimental expressions, the letter writer describes how the deep and unadulterated connection with his close friend forms the base for his reports. At this point, where style and content clearly differ, the text's mode becomes not only evident, but also problematic: Is it morally legitimate to convey a political critic under the generic cloak of a sentimental epistolary novel? And what is the right way to communicate revolutionary ideas? Drawing unto narratology and media theory, I will show how the text itself presents and implements a material poetics by stressing written discourse and written materiality throughout as well as showing how to make use of reading diverse sources.

Nan Gerdes: *Epikuræiske dyder til en postheroisk tid*.

Mange af de franske oplysningstænkere fandt, at deres samtid var gennemsyret af 'forkerte' værdier og beskrev deres egen tid som en moralsk og politisk forfaldsperiode, som de forsøgte at formulere oplyste veje ud af. Dekadencen var angiveligt begyndt at tage fart i slutningen af 1600-tallet, hvor andre forfattere allerede dengang havde registreret det. Blandt dem er den i samtiden højt

respekterede poet og dramatiker Antoinette Deshoulières (1638-1694), hvis værker udgør centrum i dette paper. Interessen for Deshoulières' forfatterskab er først vokset igen i de senere år, og i det finder man en dristig grænsefigur mellem tidlig moderne og moderne tænkning. Hendes anti-rationalistiske skepticisme tilhører arven fra Montaigne og tidlig fritænkning, samtidig med at hendes Gassendi-inspirerede epikuræiske materialisme samt hendes magt- og moralkritik leder frem mod 1700-tallets oplysningsfilosofi. Hendes kritik af heroisme sammenfører disse aspekter. Selvom hendes kritik går på tværs af lyriske og dramatiske værker, har den savnet den samlede fremstilling, som jeg søger at skabe i dette paper. Min analyse af Deshoulières' materialistisk farvede kritik af heroisme i hendes digte leder op til en behandling af tragedien Genseric (1680). Genseric hører til de mørkeste blandt franske klassiske tragedier, eftersom den lader heroisme, menneskelig dyd og civilisation falde til jorden for fødderne af vandalkongen Geiserik. På den måde slår tragedien temaer om absolutismens despotiske farer og den moralske korrupsions undergravende konsekvenser an, som filosoffer på den anden side af århundredeskiftet fortsatte med at slå alarm over. Ud fra Deshoulières' værker vil paperet dog fremdrage en ganske særegen materialistisk etik (med 'rigtige' værdier), hvis svar nok er blevet glemt efterfølgende, men som ikke har mistet aktualitet.

13.30-15.00: LOKALE 4 (21.1.49)

ON THE WRONG SIDE OF THE LAW

Chair: To be announced

Visa Helenius: *Karl Mesterton's "De Principii rationis sufficientis adplicatione" (1745) and a rational Basis of Morality and Criminal Law.*

Karl Mesterton (1715–1773) was a professor of theoretical philosophy at the Royal Academy of Turku (Åbo Kungliga Akademi or Regia Academia Aboensis). He advocated Wolffianism, which is based on Christian Wolff's (1679–1754) rationalistic philosophy, and which was in fashion in a short period at the academy. Mesterton's dissertation *De principii rationis sufficientis adplicatione ad regnum materiale et immateriale* ("On the Application of the Principle of Sufficient Reason in the Material and Immaterial Spheres", see: <<https://www.doria.fi/handle/10024/109336>>) public defence was on 18.5.1745. This booklet (17 p.) deals with the principle of sufficient reason, that is, the PSR, according to which everything has a reason. Mesterton's dissertation is divided into two parts: the first is about the PSR itself and the effects of the principle in nature, and second is about a connection between the PSR and human mind with its acts. The latter part includes three issues, which concerns (1) the origin of morality, (2) the problem of perfect equivalence and its rationalistic resolution, (3) and moral responsibility and the limits of judicial power. Mesterton refers here to Georg Bernhard Bilfinger's (1693–1750), Jean-Pierre de Crousaz's (1663–1750) and Israel Gottlieb Canz's (1690–1753) thoughts as well as more unknown Gabriel Heinricius' (n.

1710–1785) and Henrik Hassel's (1700–1776) opinions. Mesterton's dissertation philosophical value is insignificant because it does not contain original views nor critical approach. Nevertheless, it has a historical value. In this paper, I deal with the context and content with respect to the latter part of the dissertation including Mesterton's views on morality, legality, normality, deviancy, rationalistic basis of judicial system, and practicality and applicability of philosophy.

Timon von Mentlen: Arsonists and Murderers. Virtuous Protagonists and Debatable Moral Values in Danish Prose Literature around 1800.

Susann Holmberg: *Rammer for urett. Seksuelt misbruk af børn før seksuell lavalder.*

Seksuell lavalder, og dermed eksplisitt kriminalisering av seksuell omgang med barn, ble først introdusert i norsk lov i 1842. Dette faktum reiser spørsmål om hvorvidt seksuell omgang mellom voksne og barn var kjent før denne tid og hvordan dette i så fall ble forstått og håndtert. Seksuelt misbruk av barn er et dystert, vanskelig og sensitivt tema som ikke har blitt behandlet av historikere i Norge og liten grad i Norden. Likevel er dette noe som kan gi innsikt i forståelser rundt barn, barndom, seksualitet og nettopp kontinuitet og endring i ideer om hva som er å anse som overtredelser. Ved å ta utgangspunkt i rettssaker der nettopp seksuell omgang mellom barn og voksne dukker opp også før dette ble eksplisitt kriminalisert ønsker jeg å vise hvordan dette ble håndtert i Norge på 1700-tallet. Jeg vil vise at der slike saker dukket opp var dette ansett som et problem og behandlet deretter innenfor tidens rettslige rammer og begrepsapparat.

Anne Sigrid Refsum: *Den botferdige synder synger. Utviklingen av selvbiografiske forbryterviser fra 1742 til 1835.*

Skillingsvisene var et fast innslag i mediebildet i Europa i fire hundre år – fra 1500-tallet til begynnelsen av 1900-tallet – men det var særlig i løpet av 1700-tallet at disse masseproduserte små heftene med sanger ble allemannseie i Skandinavia. Skillingsvisene omhandlet mange forskjellige temaer, men felles for alle tekstene var at de ble utgitt med markedet for øye. De tekstene som ble publisert som skillingsviser var forventet å selge godt. Akkurat som mediekonsumentene i vår true crime-hungrende samtid, var også skillingsvisepublikummet fascinert av forbryterfortellinger. Dette gjenspeiles i arkivenes rike beholdning av skillingsviser om mord og tyverier, og spesielt om menneskene som utførte dem. Når forbryteren skulle straffes, ble han eller hun holdt fram som eksempel for allmennheten i viser der «een bodferdig Synderinde» forteller i førstepersonsform om sitt liv og sine onde gjerninger. Disse sangene gjorde morderes og tyvers fortellinger til publikums egne, ved at hvem som helst kunne synge og gestalte tekstens forbryter-jeg med sine egne stemmer. I denne presentasjonen vil jeg vise hvordan noen representative selvbiografiske forbryterviser fra Norge befinner seg i et spenn mellom selvframstilling, opplysnings- og morallensyn, juridiske og teologiske prosedyrer og markedets sensasjonshunger. Hvordan forvalter visene disse kontrastene?

Hvordan henvender de seg til sitt publikum, og hvordan utvikler de seg etter hvert som samfunnet rundt dem utvikler seg?

